

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvonnasta ja siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvonnasta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 23/2021 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Elise Luovula, valtiovarainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Veli-Pekka Hautamäki, oikeusministeriö
- neuvotteleva virkamies Jouko Huhtamäki, sisäministeriö
- toimistopäällikkö Pekka Vasara, Finanssivalvonta
- tietoanalyttikko Ida-Ellen Tarvainen, keskusrikospoliisi
- poliisiylitarkastaja Markku Ryymin, Poliisihallitus
- tulliylitarkastaja Heli Lampela, Tulli

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Euroopan unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvonnasta. Lisäksi muutettaisiin rikoslain maahantuontiin ja maastavientiin liittyviä rikoksia koskevaa lukua ja rahanpesun selvittelykeskuksesta annettua lakia. Annettavalla uudella lailla täydennettäisiin ja täsmennettäisiin Euroopan unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvontaa koskevaa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta. Asetuksen mukaan vähintään 10 000 euron käteisvaroista tulee antaa toimivaltaiselle viranomaiselle asetuksessa säädetyt tiedot sisältävä ilmoitus. Esityksessä ehdotetaan, että samalla kumottaisiin laki Euroopan yhteisön rajan yli kuljetettavan käteisrahan valvonnasta.

Ehdotettu uusi laki olisi EU:n asetusta täydentävä ja täsmentävä eikä se muodostaisi itsenäistä ja kattavaa sääntelykokonaisuutta, vaan sitä sovellettaisiin rinnakkain asetuksen kanssa. Kansalliset säännökset täydentävät asetusta muun muassa kansallisten viranomaisten toimivaltuuksia, tiedonluovuttamista ja ilmoittamisvelvollisuuden täyttämättä jättämisen seuraamuksia koskevilla säännöksillä.

Valiokunnan mietintö HaVM 6/2021 vp

Rikoslain tulliselvitysrikoksia koskevaan pykälään ja rahanpesun selvittelykeskuksesta annettuun lakiin tehtäisiin uudesta sääntelystä johtuvat tekniset muutokset.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 3.6.2021.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Euroopan unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvonnasta sekä kumottavaksi nykyinen Euroopan yhteisön rajan yli kuljetettavan käteisrahan valvonnasta annettu laki (653/2007). Esityksen taustalla on 23.10.2018 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1672 unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvonnasta ja asetuksen (EY) N:o 1889/2005 kumoamisesta. Asetuksen tavoitteena on rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estäminen ja havaitseminen. Asetusta sovelletaan 3.6.2021 alkaen.

Asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta. Ehdotetussa laissa säädetään asetuksen täydentämiseksi tarvittavat säännökset muun muassa kansallisten viranomaisten toimivaltuuksista valvoa asetuksen soveltamista tarkastuksia tekemällä sekä ilmoittamis- ja tiedonantovelvollisuuden täyttämättä jättämisen seuraamuksista. Ehdotuksen mukaan asetuksen 2 artiklassa tarkoitettu toimivaltainen viranomainen on Tulli. Lisäksi poliisi ja Rajavartiolaitos ovat tullitehtäviä hoitaessaan toimivaltaisia viranomaisia. Toimivaltaiset viranomaiset ovat samat kuin voimassa olevan lainkin mukaan.

Taustalla olevasta EU-sääntelystä voidaan todeta, että uudessa asetuksessa käteisvarojen käsitettä on nykyiseen verrattuna laajennettu sisällyttämällä siihen valuutan ja haltijakohtaisten maksuvälineiden rinnalle erittäin likvidit tavarat. Asetuksen mukaan mukana kulkevat vähintään 10 000 euron käteisvarat on velvoitettu ilmoittamaan kirjallisina tai sähköisesti ja varat on asetettava viranomaisten saataville tarkastusta varten. Asetuksen liitteessä on yksityiskohtainen selonteko siitä, mitä määritelmät tarkalleen kattavat. Komissio on valtuutettu täydentämään delegoiduilla asetuksilla liitteessä olevia listoja siitä, mitä kuuluu käteisvarojen määritelmään, jos havaitaan uudenlaisia varojen kuljetustapoja tulevan käyttöön.

Uusi asetus koskee myös esimerkiksi rahdin seassa tai kuriirilähetyksinä erillään kulkevia käteisvaroja. Havaittuaan tällaisia käteisvaroja toimivaltainen viranomainen voi vähintään 10 000 euron määräisestä erillään kulkevien käteisvarojen siirroista vaatia lähettäjästä tai vastaanottajasta tai niiden edustajasta antamaan tiedonantoilmoituksen asetuksessa tarkemmin säädetyistä tiedoista. Asetuksen edellyttämällä tavalla laissa ehdotetaan säädettäväksi toimivaltuuksista tehdä tarkastuksia kaikille lähetyksille, säiliöille tai kulkuvälineille, joissa voi olla erillään kulkevia käteisvaroja niiden löytämiseksi.

Toimivaltuudet mukana kuljetettavien käteisvarojen löytämiseksi vastaavat voimassa olevan lain mukaisia toimivaltuuksia.

Uuden asetuksen mukaan käteisvarat voidaan ottaa väliaikaisesti haltuun kansallisesti säädettävien edellytyksin, jos mukana kuljetettavien käteisvarojen ilmoitusvelvollisuutta tai erillään kul-

Valiokunnan mietintö HaVM 6/2021 vp

kevien varojen tiedonantovelvollisuutta ei ole täytetty tai myös, jos on saatu viitteitä käteisvarojen yhteydestä rikolliseen toimintaan riippumatta niiden määrästä. Rikollisella toiminnalla tarkoitetaan asetuksessa ns. rahanpesudirektiivissä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen (EU) 2015/849) määriteltyä rikollista toimintaa. Lakiehdotuksen 7 §:n mukaan väliaikainen haltuunotto voidaan tehdä sen selvittämiseksi, onko käteisvaroihin syytä puuttua muun lainsäädännön nojalla, kuten nykyisessä laissakin säädetään. Toimivaltaisille viranomaisille ehdotetaan säädettäväksi oikeus ottaa käteisvarat väliaikaisesti haltuun 30 päivän ajaksi. Edellytyksistä jatkaa väliaikaista haltuunottoa enintään 90 päivään säädetään asetuksen 7 artiklassa. Lakiehdotuksen 8 §:n mukaan sille, jolta otetaan väliaikaisesti haltuun käteisvaroja, on annettava hallinnollinen valituskelpoinen päätös haltuunotosta ja haltuunoton jatkamisesta. Toimivaltaisen viranomaisen on pidettävä kirjaa haltuun otetuista käteisvaroista.

Lain 11 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi käteisvarojen ilmoitusten tietojen luovuttamisesta rahanpesudirektiivissä tarkoitetun rikollisen toiminnan ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Asetuksen nojalla kerättyjen henkilötietojen tiedonluovuttamisoikeus on näin ollen laajempi kuin asetuksen 9—11 artiklassa on säädetty. Luovuttamisen käyttötarkoitus on rajattu ehdotetulla tavalla, koska asetuksen 13 artiklan 2 kohdan mukaan asetuksen mukaisen henkilötietojen käsittelyn on tapahduttava ainoastaan rahanpesudirektiivissä tarkoitetun rikollisen toiminnan estämiseksi ja torjumiseksi. Asetuksen johdantokappaleen 33 mukaan jäsenvaltioiden olisi käsiteltävä henkilötietoja ainoastaan sellaisella tavalla, joka on asetuksen tarkoitusten mukainen. Asetuksen tarkoituksesta on puolestaan todettu asetuksen johdantokappaleen 7 kohdassa, että asetuksessa olisi otettava huomioon ja vahvistettava säännöstö, joka rahanpesun ja erityisesti sen kansallisessa lainsäädännössä määriteltyjen esirikosten, kuten verorikosten, ja terrorismin rahoituksen estämisen lisäksi helpottaa direktiivissä (EU) 2015/849 määritellyn rikollisen toiminnan estämistä, paljastamista ja tutkimista. Pykälässä on siten tarkoitettu ehdottaa säädettäväksi, että käteisvaroja koskevien ilmoitusten tietoja voidaan luovuttaa kansallisille viranomaisille rahanpesudirektiivin tarkoittaman rikollisen toiminnan ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Tarkennus on tärkeä, jotta tietoja voidaan käyttää esitutkinnassa. Säännös on ehdotettu rajattavaksi täsmällisesti niin, että tietoja voidaan luovuttaa ainoastaan rikoslain 34 a luvussa tarkoitetun terrorismirikoksen, huumausainerikoksen, lahjuksen antamisen tai ottamisen, lahjominen tai lahjuksen ottamisen elinkeinotoiminnassa taikka muun rikoksen, josta voi enimmillään seurata yli yhden vuoden vankeusrangaistus, tai rikoksen, joka on tehty tai tehdään osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

Laissa ehdotetaan myös säädettäväksi seuraamuksista, jos käteisvaroja mukanaan kuljettava tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö ilmoitusvelvollisuuden tai antaa ilmoituksen vaillinaisena tai virheellisenä, sekä seuraamuksista, jos erillään kulkevien käteisvarojen tiedonantovelvollisuus laiminlyödään. Mukana kuljetettavien käteisvarojen ilmoitusvelvollisuuden rikkomisesta ehdotetaan seuraamukseksi nykyisen lain mukaista rikosoikeudellista käteisvarojen ilmoittamisrikkomusta. Koska erillään kulkevien käteisvarojen tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnissä on kyse viranomaisen päätöksen noudattamatta jättämisestä ja seuraamus tulisi voida määrätä myös oikeushenkilölle, ehdotetaan hallinnollisena seuraamuksena 50—15 000 euron suuruista virhemaksua.

Valiokunnan mietintö HaVM 6/2021 vp

Lisäksi ehdotetaan tulliselvitysrikosta koskevaan rikoslain 46 luvun 7 §:ään (425/2009) sekä rahanpesun selvittelykeskuksesta annettuun lakiin (445/2017) tehtäviksi uudesta sääntelystä johtuvat tekniset muutokset (2. ja 3. lakiehdotukset).

Hallintovaliokunta pitää uutta sääntelyä tärkeänä. Käteisvaroilla on keskeinen merkitys rikoshyödyn liikuttelussa ja rahanpesussa myös tuoreimpien kansallisten riskiarvioiden mukaan. Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 23/2021 vp sisältyvät 1.—3. lakiehdotuksen.

Helsingissä 12.5.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Riikka Purra ps
varapuheenjohtaja Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Jussi Halla-aho ps
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Anna-Kaisa Ikonen kok
jäsen Mikko Kärnä kesk
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Matti Semi vas
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Ben Zyskowicz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne